

TEMA BROJA:

IRSKO PREDSEDAVANJE EVROPSKOM UNIJOM NOVI EU PROGRAMI ZA ZAPADNI BALKAN

Vladimir Gligorov*Irsko privredno čudo***Džefri Baret***Šta donosi "evropsko partnerstvo"***Vladimir Međak***TAIEX i Twinning i kod nas***Jovan Teokarević***Evropska opcija posle srpskih izbora***"Najevropljani" i naj-Nemac****Prioriteti irskog predsedavanja**

Objavljeno kao dodatak
nedeljnika **VREME**

br.682 od 29. januara 2004.

“Na proteklim izborima Srbiji se dogodilo očekivano skretanje udesno. Ipak, u podnošljivoj mjeri. Za Srbiju i za region u cjelini najvažnije je da su većinu mjesta u parlamentu osvojile partije sa izvjesnim demokratskim kapacitetom, manjim ili većim. Ali, ipak su to partije koje budućnost Srbije vide u društvu zemalja Evropske unije i koje su uglavnom lišene mitomanskih velikodržavnih ambicija ili ih, makar, diskretno i neagresivno baštine. Znam, ovo bi prije imao pravo da kaže neko sa drugačijim državljanstvom i nacionalnim identitetom od mene, jer dok god i u natruhama bude na političkoj sceni Srbije velikodržavnog nacionalizma, njegovi će protagonisti svojatati i Crnu Goru i Crnogorke. Ali, uprkos svemu – ovo je najbolji raspored političkih snaga koji se mogao dogoditi Srbiji nakon očiglednog nesnalaženja vladajuće koalicije poslije ubistva premijera Đinđića, i jednako, nakon rehabilitacije HDZ-ove vlasti u Hrvatskoj.” (Milo Đukanović, premijer Crne Gore, “Pobjeda”, 31.12.2003)

“Tri su bitne poruke koje od nove vlade u Srbiji odmah očekujemo. Prva je odnos prema Evropskoj uniji, drugo je politika spoljnotrgovinske liberalizacije i dalje privatizacije, a treće je pitanje vladavine prava. Naravno, ekonomija je sistem, svi elementi su međuzavisni, a doslednost podrazumeva da jedna odluka ne protivreči drugima. Stoga se i ova tri pitanja praktično svode na prvo pitanje, a to je: da li – političkim rečnikom rečeno – postoji ozbiljna alternativna procesu pridruživanja Evropskoj uniji.” (Danica Popović, prof. Ekonomskog fakulteta, “Ekonometar”, dodatak “Politike”, 13.1.2004)

Carine i EU

“Harmonizacija carina sa Srbijom sigurno košta Crnu Goru, i trošak se, sa apsolutnom sigurnošću, može mjeriti desetinama miliona evra (...) Potpuno je jasno da uz ovakvu strukturu privreda, koje imaju Crna Gora i Srbija, usaglašavanje sa carinskom politikom Srbije nije u interesu Crne Gore.” (Daniel Gros, direktor CEPS-a iz Brisela, “Vijesti”, 17.1.2004)

“Ukidanjem preferencijala SCG bi najviše izgubila na izvozu šećera, ali bi velike štete bile nanete i zabranom izvoza mesa, mleka, vina, povrća i tekstilnih proizvoda, koji su takođe interesantni za EU. Teško je izračunati gubitke zato što se oni ne mere samo gubitkom u izvozu, nego i gubitkom šansi za prisustvo na evropskom tržištu. Ako biste me pitali za grubu procenu, sigurno je da se šteta dugoročnog karaktera meri stotinama miliona evra.” (Goran Pitić, srpski ministar za ekonomske veze sa inostranstvom, povodom bojazni da bi nam EU mogla uskratiti izvozne beneficije, B92, 21.1.2004).

Čekajući studiju o izvodljivosti

“Može (...) da dođe do pomeranja završetka studije o izvodljivosti s obzirom na to da je politička situacija u Srbiji dovela do izvesnog zastoja u primeni Akcionog plana. I ne samo to: i pre izbora bilo je izvesno da postoje određena pitanja u Akcionom planu koja su vrlo kompleksna i da nam je potrebna aktivnija pomoć EU-a. Naročito u vezi sa osetljivim proizvodima i sa prelevmanima, koji takođe treba da budu harmonizovani.” (Ana Trbović, pomoćnik srpskog ministra za ekonomske veze sa inostranstvom, “Politika”, 22.1.2004)

“Bez pozitivne ocene studije o izvodljivosti i ubrzanog rada na zaključivanju sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju SCG EU-u, usporiće se proces evropeizacije i nužan napredak koji garantuje bolji život za sve. Zato očekujemo i pozivamo sve u EU-u da posao ubrzavanja evropeizacije nastavimo zajedno. Ne samo zbog evropske budućnosti SCG, nego, podjednako, i zbog životno važnog razloga bezbednosti, stabilizacije i napretka čitavog regiona zapadnog Balkana.” (Svetozar Marović, predsednik SCG, u govoru u Evropskom parlamentu, “Večernje novosti”, 13.1.2004)

“Bez pozitivne ocene studije o izvodljivosti i ubrzanog rada na zaključivanju sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju SCG EU-u, usporiće se proces evropeizacije i nužan napredak koji garantuje bolji život za sve. Zato očekujemo i pozivamo sve u EU-u da posao ubrzavanja evropeizacije nastavimo zajedno. Ne samo zbog evropske budućnosti SCG, nego, podjednako, i zbog životno važnog razloga bezbednosti, stabilizacije i napretka čitavog regiona zapadnog Balkana.” (Svetozar Marović, predsednik SCG, u govoru u Evropskom parlamentu, “Večernje novosti”, 13.1.2004)

“Evropska unija je već skoro puna i u budućnosti praktično neće biti mnogo mesta za nove članice. Mora postojati neka linija do koje se može ići u proširenju Unije. Skoro smo došli do te linije, sa EU-om od 30 članica kao maksimumom.” (Kris Paten, komesar za spoljnu politiku EU-a, Tanjug, 29.12.2003)

Odlaganje političkog dijaloga

“Brisel nije imao razloga za odlaganje najavljenog političkog dijaloga sa SCG. To je još jedna greška Brisela. Nije bilo razloga da se zastane sa dijalogom jer, dok ne bude formirana nova vlada, ova vlada radi.” (Goran Svilanović, ministar spoljnih poslova SCG, Beta, 21.1.2004)

“Želim da kažem mom prijatelju, ministru Svilanoviću, da to nije pravilno tumačenje. Mislim da želimo da nastavimo saradnju i, čim bude formirana vlada, da i dalje, veoma tesno, zajedno radimo kako bismo pospešili proces izrade studije o izvodljivosti za sporazum o stabilizaciji i pridruživanju. Moramo sačekati da vidimo kako će biti sastavljena vlada u Beogradu i, čim se to dogodi, nastavice saradnju bez ikakvih teškoća, osim ako ne bude teškoća na drugoj strani. Mislim da problema neće biti, jer ćemo biti spremni i sa dobrom voljom se truditi da sarađujemo sa njima.” (Havijer Solana, visoki predstavnik EU-a za spoljnu i bezbednosnu politiku, Beta, 21.1.2004)

“Odlaganje političkog dijaloga Beograda i Brisela je cena ishoda izbora i održavanja političke neizvesnosti oko sastava nove vlade Srbije. Ovo je samo prva od posledica koje ćemo videti (...) Svaki izgubljeni dan u procesu formiranja nove vlade samo će povećati cenu. Do odlaganja je došlo samo našom krivicom. Oprostili smo se od bele šengenske liste ove godine i od studije izvodljivosti.” (Predrag Simić, prof. Fakulteta političkih nauka, Tanjug, 21.1.2004)

“NATO je pri pacifikaciji Jugoistočne Evrope odigrao ključnu ulogu. Njegova odlučna intervencija je tamo okončala građanski rat i vratila Balkan na put za Evropu. Ali, mir tamo još nije samoodrživ. U

Bosni je došlo vreme da NATO trupe budu zamenjene misijom Evropske unije. Ali, Kosovo i Balkan u celini zahtevaju, kao i pre, stabilizirajuće prisustvo Atlantskog saveza.” (Jap de Hop Shefer, generalni sekretar NATO-a, “Danas”, 20.1.2004)

Razbijeno ogledalo

Takmičenje u populizmu je iz izborne ponude u ozbiljnom smislu odstranilo temu evroatlantskih integracija naše zemlje, o čemu je retko ko nešto htelo bilo da kaže bilo da sluša. Evropa nije baš postala ružna reč kao u toku prošle decenije, ali je očigledno snaga njene privlačnosti u ovom trenutku nedovoljna da većinu birača motiviše na dalje kratkoročne žrtve zarad kasnijeg, eventualnog, dugoročnog boljitka

PIŠE:
DR JOVAN TEOKAREVIĆ

Kako stoji naša evropska opcija posle decembarskih parlamentarnih izbora u Srbiji? Ona se trenutno suočava sa nekoliko vrsta izazova. Najvažniji među njima su promenjeni odnosi političkih snaga, idejna heterogenost skupštinske većine i nemogućnost brzog ekonomskog oporavka.

Što se prvog izazova tiče, uspeh Srpske radikalne stranke, kao sada najjače parlamentarne stranke, bio je najčešća tema mnogobrojnih stranih i domaćih postizbornih komentara. Najčešće se čulo da su nacionalisti (računajući tu, osim radikala, i neke partije većinskog "demokratskog bloka") ponovo prevagnuli u Srbiji, a da su "evropejci" marginalizovani, i to posle relativno kratkog i nedovoljno uspešnog trogodišnjeg suprotnog trenda u srpskoj politici.

Protestno glasanje

Pre će biti, rekao bih, da je nastavljena tradicija glasanja "protiv", a ne "za", a u prilog protestnom glasanju išlo je, u poslednje vreme, mnogo neuspeha dosadašnje vlade, ali i nedostatak ubedljive konkurentne reformne strategije proevropskih političkih snaga. Jednako je, čini mi se, tačno da je krajem decembra 2003. u Srbiji na neki način razbijeno ogledalo koje nam je dosad umesto stvarnog stanja nudilo iluzije, a one su godile i nama i Evropi. Sada se i mi i oni moramo privikavati na stvarnost koja, naravno, nije laka, ali nije ni jedina moguća stvarnost Srbije.

Uprkos zabrinjavajućem porastu popularnosti partija starog režima, potpuni antievropski otklon ipak nije nadvladao ovog puta niti je većinska Srbija glasala za partijske liste na čijem su čelu bili haški zatvorenici. Jedan broj građana koji je glasao za SRS i SPS veruje da njihov politički izbor nije u sukobu sa evrop-

skom opcijom naše zemlje, ali spojiti te dve stvari nije ni lako ni brzo. Teško je proceniti i ko je evropski orijentisan, verovatno manji deo od one fantastične tročetvrtinske većine koja podržava ulazak u EU, po istraživanjima od pre samo nekoliko meseci. Buduća vlada bar tu zna na čemu je, a neizbežna povećana odgovornost svake od političkih partija biće jedan od najvažnijih oslonaca realne evropske politike. Ne treba zaboraviti ni da će, kao i u drugim zemljama, u istom pravcu delovati i otrežnjujuće iskustvo prvog izbornog poraza prve demokratske i reformističke opcije u Srbiji.

Heterogenost i populizam

Veći problem je idejna heterogenost buduće skupštinske većine, što će – ako ta grupacija i njena vlada opstanu – vremenom najverovatnije postajati sve očiglednija. Srbija ne ide samo u susret uobičajenim problemima tranzicije, sposobnim da rasklimaju i mnogo kompakt-niju koaliciju, već se sledeće godine približava pravom minskom polju razrešenja dvostrukog kosovsko-crnogorskog čvora. Tu već ni saglasje (samo) unutar vladajuće koalicije neće biti dovoljno, a isto važi i za poslove kao što su donošenje ustava Srbije ili raskid sa vaninstitucionalnim vođenjem politike.

U uobičajenom predizbornom preterivanju u obećanjima tu suštinsku idejnu raznorodnost je, da stvar bude još gora, u drugi plan potisnuo populizam kao zajednička odlika svih koji su se za skupštinske mandate nadmetali. Laka rešenja nuđena za teške probleme bila su, naravno, neminovno s druge strane tržišnih reformi (koje ova zemlja jednostavno ne može izbeći ni zbog sebe ni zbog dalje evropske integracije). Zbog nedovršenih reformi prethodne vlade, kao i zbog same logike reformi, ne treba se iznenaditi ako izborni pobednici budu prinuđeni da nastave mnogo radikalnije istim

putem kao i njihovi prethodnici, ali sada bogatiji i za dodatnu pouku koja kaže da svako dalje odlaganje samo poskupljuje reforme.

Da li je Evropa ružna reč?

Takmičenje u populizmu je iz izborne ponude u ozbiljnom smislu odstranilo i temu evroatlantskih integracija naše zemlje, o čemu je retko ko nešto htelo bilo da kaže bilo da sluša. Evropa nije baš postala ružna reč kao u toku prošle decenije, ali je očigledno snaga njene privlačnosti u ovom trenutku nedovoljna da većinu birača motiviše na dalje kratkoročne žrtve zarad kasnijeg, eventualnog, dugoročnog boljitka. Delimično i krivicom Evropske unije, Evropu danas mnogi poistovećuju ne sa kontekstom za zaštitu i promociju sopstvenih interesa niti sa vizijom koju bismo mogli da delimo sa skoro pola milijarde ljudi na Starom kontinentu, već sa kratkovidom politikom neprekidnog uslovljavanja.

Mnogi građani su pojmovima "Evropa" i "reforme" dodali sve što ih tišti, a to su pre svega bila neispunjena očekivanja od brzog popravljavanja životnog standarda. Ne samo da se većini ljudi to dosad nije desilo, već – prema procenama svih ekonomista – iz mnogo razloga nema šanse da se uskoro desi.

Sva je prilika da će nam zato biti potrebna mnogo

veća podrška i pomoć Evropske unije nego dosad, upravo u trenutku kad je vrednost naše evropske opcije devalvirala na međunarodnim političkim berzama. Čak i ako Brisel bude popustljiviji u očekivanjima od nas, čemu se nadamo, teško da će biti u stanju da posveti veliku energiju i mnogo para gaseći naše požare i prišivajući naše rasparane šavove. Unija će narednih meseci i godina morati uporedo da se navikava na deset novih članova, da se u hodu institucionalno preobražava spremajući se za budućnost, ali i da se bavi drugim vanevropskim regionima u kojima naši sadašnji problemi izgledaju minorno.

Istovremeno, donacije iz inostranstva definitivno presušuju, a svaki naredni korak u evropskoj integraciji zahtevaće i stvari koje se teško mere novcem, kao što su vladavina prava ili stabilne institucije, ali i osetno poboljšanje privrednih prilika. Ničeg specifičnog u tome nema, ničeg različitog u odnosu na druge zemlje u okruženju. Ako one, uprkos svemu, ipak idu dalje, oslanjajući se na evropsku opciju, zašto bismo mi radili drugačije?

Autor je docent na Fakultetu političkih nauka i direktor BeCEI-a

Prioriteti irskog predsedavanja Evropskom unijom

Uspešno proširenje i novi susedi

Glavni prioritet je uspešno proširenje. To podrazumeva uspešnu integraciju novih država članica u rad Unije i protezanje politika Unije i na njih. Širi tekući proces proširenja će, takođe, biti aktivno nastavljen. Iskoristiće se prilika koju nudi proširenje da bi se razvio stabilni i potpuni okvir za odnose sa susednim državama. Naš cilj je da radimo sa našim susedima kako bismo ostvarili proširenu zonu stabilnosti ka istoku i jugu.

Zajednički rad u korist rasta

Snažna, kompetitivna i stabilna evropska privreda je od suštinskog značaja za obezbeđivanje održivog rasta i dobrog kvaliteta života za građane Evrope. U saradnji sa državama članicama, Komisijom i Evropskim parlamentom, irsko predsedništvo namerava da na prolećnom Evropskom savetu ponudi novi podstrek reformskim ciljevima definisanim u Lisabonu, kako bi se u ovoj godini postigao stvarni napredak u nizu osnovnih oblasti.

PRIORITETNE CILJNE OBLASTI SU:

Promocija ekonomskog rasta i strukturnih reformi

Investiranje u fizički i ljudski kapital, kao i u istraživanje i razvoj, biće ohrabreno sa ciljem da se podrži obnova rasta i prelaz ka ekonomiji zasnovanoj na znanju. Istražaje se na ekonomskim politikama orijentisanim na rast, a istovremeno će se održavati makroekonomska stabilnost i nastaviće se sa strukturnim reformama tržišta roba, kapitala i rada.

Podsticanje kompetitivnosti

Kompetitivnost je ključ za postizanje i održanje rasta i zaposlenosti. Akcenat rada biće u obezbeđivanju pravilne procene uticaja novih politika, kao i postizanju napretka u "Direktivi o uslugama".

Veća i bolja zaposlenost

Irsko predsedništvo će se usredsrediti na primenu preporuka o zapošljavanju, u čemu će posebno važnu ulogu imati preporuke tima za zapošljavanje. Ono će, takođe, promovisati efikasno prilagođavanje radnika i kompanija na promene, posebno kroz socijalni dijalog, a podstićaće i pokretljivost radnika, pre svega poboljšavanjem Uredbe 1408, a smatraće prioritetom i doživotno učenje uz rad i jednakost polova na radnom mestu.

Obezbeđenje održivog rasta

Irsko predsedništvo radiće na primeni Akcionog plana u oblasti ekoloških tehnologija, sa ciljem da se postigne rast i društveni napredak bez ekološke štete.

Sposobnost Evropske unije da ostvari ove ključne ciljeve zavisi, naravno, od stimulisanja uravnoteženog ekonomskog rasta u godinama koje slede. Pakt o stabilnosti i rastu, kao i Generalne preporuke o ekonomskoj politici i dalje će biti makroekonomska osnova pri-vrede Evropske unije i evra.

Zapadni Balkan

Odnosi sa Zapadnim Balkanom ostaće važan prioritet Evropske unije u 2004. Irsko predsedništvo će nastaviti napredak učinjen u 2003. u razvoju evropske perspektive za pet zemalja regiona, a radiće i na tome da se osigura puno ostvarenje svih obaveza iz zajedničkog Solunskog programa Evropske unije i Zapadnog Balkana. Irsko predsedništvo će tesno sarađivati sa zemljama regiona u postizanju njihovog cilja integracije u strukture Evropske unije kroz proces stabilizacije i pridruživanja, kao i u ispunjavanju dogovorenih i objektivnih uslova. Napredak ka evropskoj integraciji zavisiće najviše od napora samih zemalja, u saradnji sa Unijom.

Očekuje se da će mišljenje Evropske komisije o zahtevu Hrvatske za članstvo u EU-u biti podneto za vreme irskog predsedništva. Na tome će se zasnivati odluka o otvaranju pregovora o pridruživanju.

BEZBEDNA UNIJA – JAČANJE PROSTORA SLOBODE, BEZBEDNOSTI I PRAVDE

Građani Unije žele da žive, rade i posluju u mirnom i bezbednom okruženju. Razvijanje Unije kao prostora slobode, bezbednosti i pravde osnovni je cilj Evropske unije. Prioritet će imati mere definisane Amsterdamskim ugovorom i na Evropskom savetu u Tampereu, jer su one neophodne za ostvarenje ovog cilja. Takođe će biti nastavljena i unapređena praktična saradnja u borbi protiv droga i organizovanog kriminala, kao i protiv nelegalne imigracije i trgovine ljudima.

GLOBALNI ANGAŽMAN – EVROPSKA UNIJA I SVET

Radeći zajedno, Evropska unija i njeni partneri su u stanju da odlučujuće doprinesu promociji pravednijeg, miroljubivog i bezbednog sveta. Da bi to postigla, EU mora da postane aktivnija, koherentnija i osposobljena da proizvede rezultate. Nijedna posebna država, ili grupa država nije u stanju da rešava složene probleme današnjeg sveta. Efikasni multilateralizam ostaje najbolji način za poboljšanje globalne

bezbednosti i za širenje blagostanja mira, razvoja i poštovanja ljudskih prava svih.

Irsko predsedništvo će se usredsrediti na jačanje podrške EU-a sistemu Ujedinjenih nacija kroz podršku

reformama UN-a, kao i kroz saradnju sa UN-om na ključnim zadacima održanja mira i upravljanja krizama. Takođe će raditi u pravcu izgradnje sopstvenih kapaciteta Unije za sprečavanje sukoba i upravljanje krizama.

Irsko predsedništvo će obnoviti značaj odnosa Unije sa Afrikom.

Transatlantski odnosi imaju jedinstvenu važnost u prihvatanju izazova današnjeg sveta. Irsko predsedništvo će raditi na jačanju odnosa Evropske unije i Sjedinjenih Država, kao i drugih ključnih partnerstava, na osnovi istih interesa i vrednosti.

Keltski tigar

Lična karta Irske

Irska je članica EEZ/EZ/EU od 1973. Od 1. januara do 30. juna 2004. Irska predstavlja Evropskom unijom, a ovo je njeno šesto predstavljanje do sada.

Površina: sa svojih 70.280 kvadratnih kilometara Irska je na 120. mestu među današnjim državama sveta. U poređenju sa budućim članicama EU-a ona je nešto manja od Češke, a nešto veća od Litvanije i Letonije.

Najveći gradovi: Dublin (953.000 stanovnika), Kork (180.000), Limerik (79.000).

Naseljenost: Irska ima 3,9 miliona stanovnika, slabo je naseljena, visoko urbanizovana zemlja, a broj stanovnika na selu u njoj stalno opada.

Mlada nacija

U Irskoj je 41,2 odsto stanovnika mlađe od 25 godina, a čak 69,2 odsto mlađe je od 45 godina. Irska ima najmlađe stanovništvo u Evropi. Čak četvrtina stanovništva je u školama raznih nivoa, a studenata ima nešto više od 900.000. Irci svih uzrasta, pa i mladi, sve manje puše: čak za trećinu manje nego 1998. godine.

Prosečna godišnja temperatura u Irskoj: oko 9°C.

Prosečan broj kišnih dana u godini: oko 150 duž istočne i jugoistočne obale, a oko 225 na zapadu.

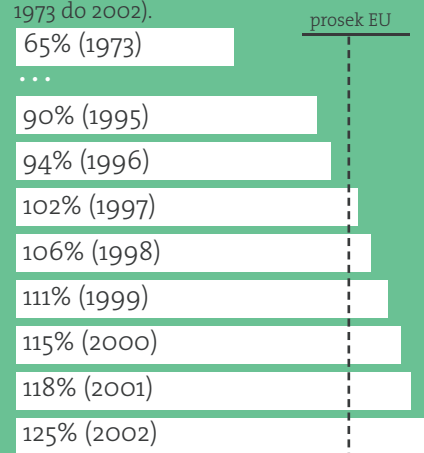
Prosečan broj sunčanih sati u godini: 1400–1700. Irsko nebo je prekriveno oblacima više od pola dana u godini. Uporedite to sa suprotnim primerom: u Sahari sunce prži 4300 sati godišnje.

Informacione tehnologije: 100.000 zaposlenih u ovoj oblasti (više od polovine njih u stranim kompanijama) uspelo je da 2002. godine izveze proizvode u vrednosti od 30 milijardi evra, što je trećina ukupne vrednosti irskog izvoza. Irska je

najveći svetski izvoznik softvera. Irski delovi kompanija Del, Majkrosoft i Intel najveći su izvoznici u ovoj zemlji. Svaki treći kompjuter koji

Najbolje iskorišćeno članstvo u EU:

Vrtoglavi rast BDP-a Irske po stanovniku u odnosu na prosek Evropske unije (od 1973 do 2002).

OD TIGRA DO MAČETA: KRAJ IRSKOG PRIVREDNOG ČUDA?

OSNOVNI POKAZATELJI	2002	2003	2004
Rast BDP %	6,9	3,0	3,7
Budžetski deficit, u % BDP-a	-0,3	-1,5	-2,3
Nezaposlenost %	4,4	5,0	5,4
Deficit tekućeg računa %	-0,7	-1,0	-1,3

se prodaju u Evropi proizvedeni su u Irskoj. Više od 60 odsto irskih porodica sa dvoje i više zaposlenih ima kompjuter. U naciji manjoj od četiri miliona stanovnika skoro pola miliona porodica ima pristup internetu. Četiri petine Iraca ima mobilni telefon, a procenat mladih između 15 i 24 godine sa mobilnim je 90 odsto. Irska je svetski šampion i u broju poslatih SMS poruka: samo u toku 2001. godine na ovaj način je razmenjena jedna i po milijarda poruka!

Automobili i bioskop: četvrtina punoletnih građana ima više od dva automobila. I oni sa više i oni sa manje kola vole da idu u bioskop iako trećina porodica ima DVD: u proseku, godišnje u bioskop idu 4,2 puta, što je najviše u Evropskoj uniji.

Religioznost: skoro polovina irskih katolika ide redovno, jednom nedeljno u crkvu, a 60 odsto njih kaže da ima lični odnos sa Hristom.

Predstavljajući EU

(u prvoj i drugoj polovini godine)

2003: Grčka – Italija

2004: Irska – Holandija

2005: Luksemburg – Velika Britanija

2006: Austrija – Finska

Irsko privredno čudo

Irski model nije lako imitirati. Ipak, kako se vidi iz primera zemalja u tranziciji, jedan uslov nije tako teško ispuniti: reč je o stranim ulaganjima. A za to je potrebna uverljiva strategija integracije u Evropsku uniju i razvoj koji vodi računa o makroekonomskoj ravnoteži

Od kraja osamdesetih godina do danas, irska privreda je rasla znatno brže nego bilo koja druga u Evropskoj uniji, a i brže nego sve druge razvijene privrede u svetu. Osamdesetih godina prošlog veka njen dohodak po glavi stanovnika bio je oko 60 odsto britanskog, a sada ga je nadmašio. Irska je doživela gotovo potpunu transformaciju: od agrarne i zemlje emigranata postala je visoko razvijena industrijska zemlja koja uvozi radnu snagu.

Kako je stvoreno irsko čudo? Kakva je tu uloga Evropske unije? O tome, naravno, postoje različita mišljenja i objašnjenja, ali gotovo sva ističu tri značajna činioca: stvaranje jedinstvenog evropskog tržišta, priliv stranih investicija i odgovornu fiskalnu politiku. Ovde će oni biti razmotreni redom, a onda će nešto biti rečeno o mogućim poukama za privrede kao što je srpska.

OTVORENOST: Ekonomisti neprestano raspravljaju o prednostima i nedostacima liberalizacije tržišta, posebno o značaju otvorenosti jedne privrede, pod čime se podrazumeva velika uloga spoljne trgovine. Evropska unija je zasnovana na liberalnom shvatanju da je pristup velikom tržištu važan podsticaj privrednog rasta,

PIŠE: PROF.
VLADIMIR GLIGORIĆ

posebno kada je reč o malim zemljama. S tim na umu, stvoreno je jedinstveno tržište koje bi, u načelu, trebalo da omogući slobodnu razmenu robe, usluga, kapitala i rada. Ova liberalizacija bi trebalo da pogoduje malim privredama, zato što omogućava njihovim preduzećima brzi rast i veći obim proizvodnje, jer nisu ograničena malom unutrašnjom tražnjom i izloženija su konkurenciji. Nema sumnje da je irska privreda doživela značajne strukturne promene upravo kao posledicu stvaranja jedinstvenog tržišta Evropske ekonomske zajednice. Tako je 1960. godine izvoz činio 30 odsto bruto domaćeg proizvoda Irske, da bi krajem devedesetih godina prošlog veka porastao na 75 odsto. Na taj način, irska privreda je postala jedna od najotvorenijih u Evropi (gde su male privrede po pravilu veoma otvorene, to jest izvoze više od 50 odsto svoje proizvodnje).

Izmenjena je, takođe, struktura izvoza. Dok je ranije Irska uglavnom izvozila poljoprivredne proizvode, sada dominiraju industrijski proizvodi a među njima najzastupljeniji su oni sa odlučujućim udelom visoke tehnologije. Značajnu ulogu odigrala je takozvana nova privreda, dakle ona koja ima veze sa informatičkom tehnologijom, bilo da je reč o proizvodnji programa ili mašina, ali takođe i proizvodnja medicinske opreme kao i mnoge druge industrijske grane koje se zasnivaju na modernoj tehnologiji. Irska je primer privrede koja se modernizuje preskačući neke faze industri-

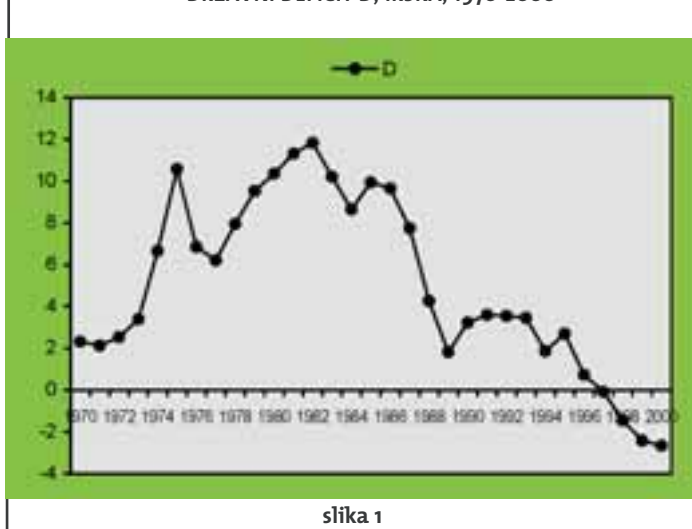
jalizacije, koncentrišući se na najmodernije i najsavremenije industrije. Ovo bi, naravno, bilo veoma teško ostvariti kada ne bi postojao neograničeni pristup velikom evropskom tržištu.

Dakle, otvaranje irske privrede – omogućeno stvaranjem jedinstvenog tržišta Evropske unije – jedan je od najznačajnijih činilaca njenog brzog rasta u poslednjih petnaestak godina.

STRANA ULAGANJA: Rasta nema ako nema ulaganja, a u irskom slučaju strana ulaganja su bila od odlučujućeg značaja. Najveći deo stranih ulaganja došao je iz Sjedinjenih Država. Zašto je do toga došlo? Delimično opet zato što se otvorilo jedno veliko, evropsko, tržište. Naravno, investitori su mogli da idu i u druge zemlje. I zaista, krajem osamdesetih i početkom devedesetih godina došlo je do velikog porasta – gotovo deset puta – američkih ulaganja u zemlje Evropske unije. Zanimljivo je poređenje Irske i Velike Britanije, jer američki investitori tradicionalno najviše ulažu u Britaniju. U poslednjih 20 godina prošlog veka udeo američkih ulaganja u Veliku Britaniju se uglavnom nije menjao, dok je irski udeo povećan gotovo pet puta.

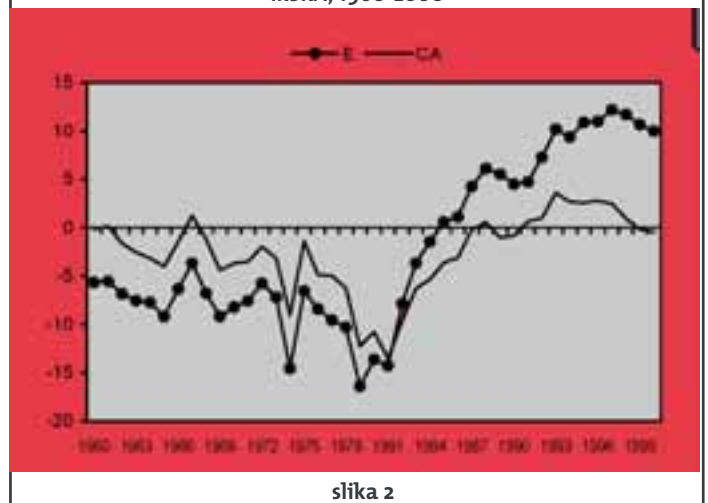
Razlozi za ovakvo ponašanje američkih investitora, koji se najčešće navode, svode se na obrazovanu a relativno jeftinu radnu snagu, nisku poresku stopu na profite i značajna ulaganja u infrastrukturu, kako fizičku tako i

DRŽAVNI DEFICIT D, IRSKA, 1970-2000

slika 1

TRGOVINSKI (E) I BILANS TEKUĆEG RAČUNA (CA), IRSKA, 1960-2000

slika 2

institucionalnu. Ključni uslov za ubrzani rast je kvalitet ljudskog kapitala. U uslovima kada je, recimo, obrazovanost ista u razvijenijoj i u manje razvijenoj državi, ova druga ima prednost ukoliko je jeftinija. Ako se tome doda i niži poreski teret i razvijene institucije, jasno je da će takva zemlja biti privlačna za investitore. To valja povezati sa dostupnošću evropskog tržišta, koje je nesumnjivo bilo od velikog značaja, jer su strane kompanije izvozile oko 90 odsto svoje proizvodnje.

Irska se, dakle, oslonila na strana ulaganja i na strane kompanije kako bi iskoristila svoje komparativne prednosti – u ljudskom kapitalu i institucionalnoj uređenosti.

ODGOVORNA FISKALNA POLITIKA: Pored liberalizacije trgovine i ulaganja, Irska je značajno korigovala svoju fiskalnu politiku. Kao što se vidi na slici 1, rast budžetskog deficita je obuzdan i krajem devedesetih je prešao u suficit (minus deficit je suficit). Udeo javnih rashoda u BDP-u je smanjen i sada je među najmanjima u razvijenim zemljama. Ovo relativno smanjenje javne potrošnje nije išlo u potpunosti na račun javnih ulaganja, već su ona bila usmerena u opravdane razvojne ciljeve, a ne u državne monopole ili u subvencije privatnom sektoru.

Ovde se s pravom ukazuje na značaj koji su imali strukturni fondovi Evropske unije. Naime, u času kada je Irska sprovela svoje fiskalno prilagođavanje, fondovi Evropske unije – koji su i inače najviše usmereni na infrastrukturu, obrazovanje i institucionalni razvoj – omogućili su da se ono ne izvrši na račun neophodnih javnih ulaganja. Neposredni doprinos ovih fondova privrednom rastu nije bio naročito veliki, ali je posredni uticaj na razvoj bio verovatno znatno veći.

POUKE ZA ZEMLJE U TRANZICIJI: Kada se pogledaju rezultati irskog razvoja u poslednjih petnaestak godina, oni su zaista impresivni. Stopa rasta je u proseku bila iznad 5 odsto, fiskalna ravnoteža je uspostavljena, trgovinski i bilans tekućeg računa su iz deficita prešli u suficit, a pritom su smanjene i inflacija i nezaposlenost (slika 3). Izvršena je značajna preraspodela između javne i privatne potrošnje, u korist ove druge. Ovo je, uz snažan rast, omogućilo drastično smanjenje javnog duga, koji je na početku bio iznad 100 odsto BDP-a, a sada je tek nešto iznad 30 odsto. Konačno, u periodu snažnog rasta, nije povećan samo broj zaposlenih, već i broj onih koji se doseljavaju u Irsku (premašivši one koji se iseljavaju), što je istorijska promena za tradicionalno iseljeničku zemlju.

Irski primer je pun pouka za sve zemlje u tranziciji, kao i za sve balkanske zemlje, a posebno za Srbiju. One su male, neliberali-

slika 3

zovane, sa velikim makroekonomskim neravnotežama i sa stalnim iseljavanjem ljudi. Pored toga, političke elite su sklone protekcionizmu, državnom intervencionizmu i zaziru od stranih ulaganja. Naravno, one su i znatno nerazvijenije nego što je Irska bila. Ta se nerazvijenost ogleda i u značajnom gubitku ljudskog kapitala i u nedovoljnoj institucionalnoj izgrađenosti. Neki smatraju da je to razlog da se ne zagovara liberalizacija. Nasuprot tome, moglo bi da se tvrdi da je ona utoliko neophodnija, naravno zajedno sa drugim elementima irske strategije razvoja.

Jedna dobra posledica liberalizacije, koja ne mora odmah da bude uočljiva, jeste u značajnoj promeni privredne strukture. Zemlja ne može da bude razvijena ukoliko ne liči na razvijene zemlje. Njena struktura proizvodnje mora da sadrži razvijene industrijske i uslužne grane.

Naravno, ukoliko je reč o maloj privredi, ona mora da se specijalizuje, znači ne može da proizvodi sve što proizvodi neka veća privreda. Ali, jasno je da ne može da zasniva svoj razvoj samo na jeftinoj i neobrazovanoj radnoj snazi.

Iz ovoga sledi potreba da se ulaže u obrazovanje, a takođe i u moderne institucije i u modernu infrastrukturu. Ovome mogu da pomognu programi Evropske unije, ali oni nisu od odlučujućeg značaja. Mnogo je važnije da je zemlja integrisana ili bar na jasnom putu integracije u Evropsku uniju. Tada će nivo stranih ulaganja biti određen mogućnostima koje pruža evropsko tržište, a ne tržište male, nerazvijene zemlje. Jer, jasno je da je ubrzani razvoj veoma teško ostvariti ukoliko se ne zasniva na snažnom rastu izvoza.

Konačno, važna je uloga države, a posebno njena fiskalna politika. Nisu sve makroekonomske neravnoteže uzrokovane fiskalnim problemima, ali su sve naslonjene, na ovaj ili onaj način, na njih. Irski primer pokazuje i da je poremećaj tržišta rada značajno povezan sa velikim državnim sektorom. Zajedno sa kontrolom javnih rashoda, Irska je prešla i na sistem socijalnog sporazuma, čime je uspešla da uspostavi kontrolu nad rastom plata i troškova rada.

Naravno, irski model nije lako imitirati. Ipak, kako se vidi iz primera zemalja u tranziciji, jedan uslov nije tako teško ispuniti: reč je o stranim ulaganjima. U gotovo sve uspešnije zemlje Srednje Evrope, i one baltičke, uloženo je veoma mnogo. Nema razloga zašto ne bi bilo tako i u balkanskim zemljama. Da bi to postalo stvarnost, potrebna je uverljiva strategija integracije u Evropsku uniju i razvoj koji vodi računa o makroekonomskoj ravnoteži.

Autor je istraživač u Bečkom institutu za
međunarodna ekonomska istraživanja (WIIW) i
član Saveta BeCEI-a

Šta donosi “evropsko partnerstvo”

Do kraja marta, Srbija i Crna Gora bi trebalo da potpiše Ugovor o evropskom partnerstvu, kojim se ubrzava i olakšava proces stabilizacije i pridruživanja EU-u i detaljnije razrađuju zadaci naše zemlje na putu do članstva u Evropskoj uniji

EF: Evropska komisija je najavila da će ove godine potpisivati tzv. evropska partnerstva sa državama Zapadnog Balkana. Recite nam nešto više o toj inicijativi, prvi put pomenu- toj u maju prošle godine, uoči Solunskog samita EU.

DŽEFRI BARET: Pojam “evropska partnerstva” počeo je da se koristi nakon prošlogodišnjeg janskog Samita EU-a u Solunu i u velikoj meri se zasniva na konceptu “pristupnog partnerstva” koji je EU primenjivala na zemlje kandidate i one u procesu pristupanja Uniji. Evropska partnerstva su usmerena na intenziviranje aktivnosti koje će zemljama Zapadnog Balkana omogućiti da ispune obaveze preuzete u procesu stabilizacije i pridruživanja EU-u, odnosno – što je njihov krajnji cilj – na putu do članstva u EU. Dakle, to je pre svega instrument za ubrzanje i olakšanje ovog procesa, i nije ništa novo, posebno, ni mnogo različito od “pristupnog partnerstva” koje je drugim zemljama – sadašnjim kandidatima za članstvo u EU-u – pomoglo da savladaju svoje “evropske” zadatke.

U Solunu prošle godine usvojili smo metodologiju proširenja za zemlje Zapadnog Balkana, u kojoj “evropska partnerstva” igraju centralnu ulogu (mada su, naravno, tu i drugi instrumenti).

Naša je namera da ova partnerstva zaključimo do kraja prvog tromesečja, odnosno do marta tekuće godine, do kad će biti završen i redovni (treći po redu) izveštaj Evropske komisije o progresu Zapadnog Balkana u procesu stabilizacije i pridruživanja. Ugovori o partnerstvu bi trebalo da budu relativno kratki dokumenti, u kojima će biti izneti ključni ciljevi u oblasti demokratskih, ekonomskih i institucionalnih reformi, reformi u pravosuđu i unutrašnjim poslovima, kao i u drugim sektorima značajnim za proces stabilizacije i pridruživanja.

“Evropska partnerstva” će biti izuzetno dragocen vodič ka prioritetima koje Evropska unija očekuje od zemalja Zapadnog Balkana da

postignu u procesu stabilizacije i pridruživanja. Njihov je praktičan značaj u tome što državnoj upravi, odnosno vladi i državnim službenicima, daju uvid u najvažnije poslove koje bi trebalo da obave u procesu evropske integracije svoje zemlje.

Više pažnje evropskoj strategiji zemlje

Šta se od Srbije i Crne Gore očekuje nakon uspostavljanja “evropskog partnerstva”?

Pre svega, donošenje Akcionog plana za primenu ciljeva navedenih u Ugovoru o evropskom partnerstvu, odnosno praktičnih zadataka detaljno dogovorenih prvo na sastancima Konsultativne radne grupe EU – SCG, kasnije u okviru “unapređenog stalnog dijaloga”. Sve o čemu smo se u tim prilikama dogovorili biće pretočeno u dokument koji će predstavljati svojevrsnu “putnu mapu” do članstva u Evropskoj uniji, i u kojem će biti jasno naznačeno šta to EU očekuje od vaše zemlje u svakoj oblasti. Ugovor o evropskom partnerstvu predstavlja, na neki način, poboljšanu i dopunjenu verziju preporuka koje je EU već uputila SCG.

Ovde se, dakle, opet srećemo sa onim što su morale da urade i zemlje-kandidatkinje za EU: “pristupno partnerstvo” u njihovom slučaju bilo je takođe podržano programom za konkretnu primenu utvrđenih zadataka iz “aki kominotera”, vlade su morale da usvoje detaljne planove za ispunjenje ciljeva partnerstva i nađu ljude i finansijska sredstva kojima će to ostvariti. Moram odmah da kažem da je reč o značajnim sredstvima i velikom ljudskom angažovanju. Jer, svaki put kad vlada donese neku meru za primenu ciljeva “evropskog partnerstva”, moraće za to da ima podršku državnog budžeta, jednako kao i pravnu (zakonsku) podršku. Zato će i vlade i parlamentari morati da budu u potpunosti uključeni u proces, od početka do kraja puta.

S druge strane, iskustvo drugih zemalja koje su dalje odmakle u procesu približavanja EU-u,

pokazalo je da je ovaj proces bio znatno intenziviran nakon uspostavljanja partnerstva. Nadamo se da će tako biti i u slučaju Zapadnog Balkana i vaše zemlje. Voleli bismo da ovaj novi momenat u razvoju odnosa između EU-a i SCG dobije što veći publicitet, kako bi i vlada mogla da kaže svojim građanima: “pogledajte, evo kako ćemo ispuniti ono što smo obećali i što od nas očekujete, ovo je naš plan ulaska u Evropsku uniju, ovo su naši zadaci i način na koji nameravamo da ih obavimo”.

Isto tako želeli bismo da i novi izveštaj Evropske komisije o napretku vaše zemlje u procesu stabilizacije i pridruživanja EU-u u prethodnoj godini (koji, kako sam već najavio, izlazi u martu) bude predstavljen najširoj javnosti, da se o njemu izjasne članovi vlade i Skupština, kao što je slučaj u drugim zemljama. Jer, od tih ocena zavisi čitav niz daljih koraka koje bi zemlja trebalo da preduzme.

Voleo bih u ovoj zemlji da vidim – što sam istakao i u mom nedavnom istupanju pred Skupštinom Crne Gore – da evropska integracija bude istinsko “vlasništvo” vlade, političkih stranaka i parlamenta. Primetio sam da partijski lideri u toku pregovora o novoj vladi retko pominju evropski program vaše zemlje. Pitam se da li je reč o problemu u komunikaciji, informisanosti, nedostatku dugoročne strategije ili nečem četvrtom... U svakom slučaju, to treba promeniti, uz pomoć vlada i naročito skupština koje moraju da postanu mnogo aktivnije u “vođenju evropskih poslova”.

Nastavićemo podršku jačanju nezavisnog sudstva, koje osigurava da se ovde na pravi način sprovedu evropski zakoni, kao i građanskog društva, koje ima ulogu čuvara evropskih normi i standarda, i zato samo mora biti sa njima dobro upoznato, kako bi savetovalo i kontrolisalo one na vlasti. Naročito stručna, naučna i akademska javnost mora biti mnogo bolje poznata sa specifičnim “evropskim programom” svoje zemlje i regiona.

Ni manje, ni više od drugih

Objasnili ste da je “evropsko partnerstvo” deo procesa stabilizacije i pridruživanja zemalja Zapadnog Balkana Evropskoj uniji, odnosno instrument kojim će se taj proces olakšati i ubrzati. Da li je uslov za pristupanje evropskom partnerstvu potpisan Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju, s obzirom na to da su to dosad učinile samo Makedonija i Hrvatska, (mada ni tu nisu ratifikovani), Albanija je tek započela pregovore, BiH još nije počela, dok za Srbiju i Crnu Goru nije urađena ni studija o izvodljivosti (što je formalno “zeleno svetlo” za početak pregovora)?

Svaka od zemalja Zapadnog Balkana usvo-

mo samoj državi.

Reč je o dinamičnom, fleksibilnom odnosu, ali upravo zato i insistiramo da Akcioni plan za njegovo sprovođenje, kao i sam Ugovor o evropskom partnerstvu, budu deo nacionalnog zakonodavstva. Takođe, po uspostavljanju "evropskog partnerstva", svake godine ćemo zajedno sa izveštajem o napretku zemalja Zapadnog Balkana u procesu stabilizacije i pridruživanja, analizirati i dokle se stiglo u realizaciji "partnerstva" (odnosno konkretnih stavki iz Akcionog plana).

Druga stvar koju smo predvideli "evropskim partnerstvom" jeste da to bude sredstvo postupnog povezivanja sa programima pomoći ovim zemljama, koji se, preko agencija Evropske komisije, velikim delom već koriste upravo za izgradnju i jačanje institucija. To smo imali i kod zemalja-kandidata.

Kad je reč o Srbiji i Crnoj Gori, nadam se da ćemo do kraja marta

imati Ugovor o evropskom partnerstvu, ali će to, naravno, zavisiti od pregovora sa vladom. Zato je veoma važno da političke stranke u Srbiji shvate važnost "evropske agende" prilikom formiranja nove vlade: ako su ljudi ovde zaista opredeljeni da nastave evropskim putem, moraju znati šta se od njih očekuje, i biti spremni da odrade jedan težak, ozbiljan posao. Nakon uspostavljanja "evropskog partnerstva" imaće pred sobom jasan plan, sa detaljnim zadacima koje treba ispuniti.

Evropska partnerstva neće značiti nikakve dodatne zahteve u odnosu na one koje su morale da ispune zemlje kandidatkinje i one koje pristupaju Uniji maja ove godine. Svako će partnerstvo, naravno, biti drugačije, zasnovano na specifičnostima pojedine zemlje, ali od njih nećemo očekivati ni manje ni više nego što smo tražili od drugih. Tako, na primer, ako kažemo da od Srbije i Crne Gore očekujemo da uspostavi integrisani način upravljanja sistemima, to je ono što smo zahtevali i od drugih – a kako će i u kom roku to da učini, prepušta-

imati Ugovor o evropskom partnerstvu, ali će to, naravno, zavisiti od pregovora sa vladom. Zato je veoma važno da političke stranke u Srbiji shvate važnost "evropske agende" prilikom formiranja nove vlade: ako su ljudi ovde zaista opredeljeni da nastave evropskim putem, moraju znati šta se od njih očekuje, i biti spremni da odrade jedan težak, ozbiljan posao. Nakon uspostavljanja "evropskog partnerstva" imaće pred sobom jasan plan, sa detaljnim zadacima koje treba ispuniti.

Neophodno je da ovde vidimo kontinuitet sa kojim se vlast odnosi prema evropskim poslovima – to nije stvar ličnosti, već struktura i institucija. Mora postojati sposobna i efikasna državna administracija koja će sprovoditi određene zadatke iz pomenute "evropske agende".

Verujete li da smo na dobrom putu?

U poslednje tri godine ovde je učinjen veliki napredak u odnosima sa EU-om, spro-

veden je čitav niz uspešnih reformi, i to sam više puta isticao u javnosti. Ali, posle Soluna, proces evropske integracije zemalja Zapadnog Balkana znatno je ubrzan, podignut na nov nivo, i tu nije u pitanju samo "evropsko partnerstvo", već i unapređeni politički dijalog, ekonomski dijalog... Pomenuću Twinning program koji se sve više primenjuje u SCG i širom regiona, ovoj zemlji će biti dostupan i TAIEX program, kroz koji se obezbeđuje kratkoročna pomoć u harmonizaciji zakonodavstva sa EU-om...

Istovremeno sa povećanim zahtevima prema zemljama koje žele da pristupe EU-u, za te zemlje se otvaraju i nove mogućnosti učestvovanja u raznim programima EU-a. Vlade zato moraju biti spremne da se angažuju oko tih programa i da budu u stanju da apsorbiraju koristi od povećane pažnje koju im posvećuje EU.

U kojim će sve programima EU-a naša zemlja i susedi sa Zapadnog Balkana moći da učestvuju od naredne 2005. godine, kako je nedavno Brisel najavio?

Reč je o još jednoj inicijativi Solunskog samita. Ovo je doduše dugoročan proces koji traži odluku Saveta EU-a, ali je njegova osnovna poruka da postoji određen broj programa u oblasti nauke i obrazovanja, tehnologije, zaštite čovekove okoline... od kojih imaju koristi i zemlje-kandidatkinje za EU, a ubuduće će u njima moći da učestvuju i zemlje Zapadnog Balkana. Ali, treba imati na umu da su ovi programi prvobitno kreirani za članice EU-a, pa tek onda prošireni na zemlje-kandidatkinje i one koje pristupaju Uniji. Ti programi, dakle, zahtevaju kofinansiranje iz državnog budžeta, njih ne finansira u potpunosti EU niti oni predstavljaju donacije. Da bi vlada obezbedila novac za početak takvih programa, mora prethodno proći celu dugotrajnu, složenu proceduru za obezbeđivanje novca iz državne kase.

Sem toga, nisu to neki veliki programi, ne donose korisnicima velike pare, ali u njih se vredi uključiti jer oni omogućavaju zemlji da se preko njih poveže sa članicama EU-a, kandidatima i ostalim zemljama-pretendentima na članstvo u EU-u. Recimo, kompanije iz SCG i ostalih zapadnobalkanskih zemalja moći će da učestvuju u ugovorima za PHARE i ISPA programe u zemljama za koje su ti programi napravljeni. To se odnosi i na razne agencije EU-a koje su, na izvestan način, već prisutne u SCG i regionu.

Mislim da je možda prerano sada govoriti detaljnije o tim programima. Mnogo je važnije usmeriti se na nastavak najvažnijeg programa pomoći regionu koji je već u toku, CARDS, i od kojeg je Srbija i Crna Gora dobila značajna sredstva. Ovaj program će i dalje obezbeđi-

vati značajnu pomoć vašoj i drugim zemljama Zapadnog Balkana.

Jedan pregovarač

Kako će se “veliko proširenje” EU-a, za deset novih članica u maju 2004, odraziti na dalje odnose sa preostalim pretendentima na članstvo, pre svega zemljama Zapadnog Balkana?

Od 1. maja menja se mapa Evrope: ne samo što se pomeraju granice Evropske unije, već i njena unutrašnja struktura, i to će imati velike posledice i po ovaj region. Ali, to nikako ne znači da će on ostati na marginama interesovanja i angažovanja EU-a, naprotiv (uostalom, to je bila najvažnija poruka Solunskog samita). Nas, mnogo više od mogućnosti da Balkan bude zapostavljen, brine kako će vlade regiona ispuniti naša očekivanja, kako će odgovoriti na pojačanu pažnju EU-a koja proističe iz Solunske deklaracije. Ono čemu se nadamo je intenziviranje procesa stabilizacije i pridruživanja, još uspeha u zajedničkim aktivnostima (kao što je, recimo, suzbijanje organizovanog kriminala), jačanje političkog i ekonomskog dijaloga, regionalna saradnja (što je jedno od najvećih postignuća SCG u poslednje tri godine) naročito u oblasti uspostavljanja zone slobodne trgovine... Za sve ovo je, pre svega, potrebna politička volja – kad ona postoji, uslediće i rezultati.

Kad usmerimo pogled na Srbiju i Crnu Goru, sa kojom imamo zaista dobre i dinamične odnose, ono što očekujemo je da se do kraja sprovede Akcioni plan o harmonizaciji unutrašnjeg tržišta (EU se maksimalno angažovala oko ovoga, ali postoji granica do koje je moguća podrška spolja, a posle koje morate sami da sredite stvari) kako bi Unija pred sobom imala jednog partnera za dalje pregovore, kao i da zemlja odgovori na sve svoje međunarodne obaveze.

Za vašu vladu i državnu administraciju najveći izazov će biti, kako sam ranije pome-
nuo, da odgovori na zahteve EU-a koji postaju sve detaljniji. Imaćemo i priliku, poslednjih dana januara, za novu rundu “unapređenog stalnog dijaloga”. Naravno, dijalog je moguć samo sa jednim predstavnikom, koji govori u ime cele državne zajednice. To je nezaobilazni uslov. Mi razumemo da se većina konkretnih stvari obavlja na nivou država članica, takva je unutrašnja organizacija zemlje, ali mnogo toga može i mora da se uradi samo kao zajednički posao, jer EU pregovara sa državnom zajednicom i državna zajednica je ta koja je odgovorna za sprovođenje dogovora.

Moramo, zato, biti sigurni da je ta zajednica dovoljno funkcionalna da bi ispunjavala preuzete obaveze i primenjivala dogovoreno, i da bismo mogli sa njenim predstavnicima da kontaktiramo svakodnevno, bez izgovora “to nije naš, nego njihov posao”.

BeCEI

Veća integracija u EU – veća i pomoć

Svrha programa TAIEX i Twinning, koje su do sada koristili samo kandidati za članstvo u EU, jeste jačanje unutrašnjih politika Unije, na osnovu prioriteta koje su postavile države članice i sama EU, i upoznavanje država-kandidata sa načinom funkcionisanja EU

Na sastanku Evropskog save-
ta u Kopenhagenu,
decembra 2002. godi-
ne, potvrđeno je da
će države Zapad-
nog Balkana posta-
ti članice Evropske
unije. Takođe je pot-
vrđena i odlučnost EU-
a da aktivno pomog-

ne ovim zemljama u njihovim naporima da postanu njene članice kroz proces stabilizacije i pridruživanja (PSP). Kako bi podržala PSP i pomogla državama našeg regiona da ostvare predviđene ciljeve, uključujući i potpisivanje sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju, Evropska unija je još 2000. godine pokrenula program pomoći CARDS (*Community Assistance for Reconstruction, Development and Stabilisation* – Pomoć Zajednice za obnovu, razvoj i stabilizaciju). Program CARDS predstavlja za države Zapadnog Balkana ono što je za države Srednje i Istočne Evrope program PHARE (*Pologne, Hongrie, Assistance a la Restructuration Economique* – Poljska, Mađarska, pomoć u ekonomskoj obnovi).

Iskorak ka Zapadnom Balkanu

Sastanak Evropskog Saveta u Solunu juna 2003. godine predstavlja značajan momenat u politici EU-a prema državama Zapadnog Balkana. Tada je odlučeno da programi Evropske unije (*Community programmes*), do tada rezervisani za države kandidate, mogu biti dostupni i državama u okviru PSP-a. Svrha ovih programa je jačanje unutrašnje politike Unije na osnovu prioriteta koje su postavile države članice i sama EU, dok se države kandidati, učestvujući u ovim programima, upoznaju sa mehanizmima EU-a i pripremaju za buduće članstvo. Ovi programi finansiraju se iz budžeta EU-a, što znači da zemlje ne-članice moraju da plate troškove učešća. Da bi učestvovala u ovim programima države moraju zadovoljiti određene

PIŠE:
MR VLADIMIR S. MEĐAK

administrativne i finansijske preduslove (poka-
zati da su sposobne da uzmu učešće).

Naravno, neće svi programi Unije biti pod-
jednako atraktivni za države Zapadnog Balkana,
budući da se prioriteti ovih država ne poduda-
raju sa ciljevima i prioritetima nekih progra-
ma (u samo 11 od 28 programa EU-a učestvuju
sve države kandidati). Takođe, otvaranje ovih
programa ne znači i otvaranje nekih drugih
finansijskih instrumenata EU-a, poput PHA-
RE, ISPA ili SAPARD, koji stoje na raspolaganju
isključivo državama kandidatima (vidi *Pojmov-
nik* na 16. strani). Dva najvažnija programa koje
će Srbija i Crna Gora, kao i druge zemlje Zapad-
nog Balkana, uskoro početi opsežnije da kori-
sti su TAIEX i Twinning.

Tehničko-pravna pomoć TAIEX-a

TAIEX (*Technical Assistance Information
Exchange Office*) je odeljenje Evropske komi-
sije, osnovano u okviru Generalnog direktorata
za proširenje. Ono se finansira kroz multilate-
ralni program CARDS, a osmišljeno je kao vid
kratkoročne tehničko-pravne pomoći zemlja-
ma kandidatima i zemljama Zapadnog Balka-
na u usklađivanju njihovih pravnih propisa
sa pravom EU-a (*acquis communautaire*) i u
izgradnji neophodne administrativne infra-
strukture.

TAIEX praktično ima ulogu posrednika u
prenosu iskustava Evropske komisije i zemalja
članica EU-a zemljama u procesu pridruživa-
nja EU-u. Programom rukovode stručnjaci iz
odeljenja TAIEX, Generalnog direktorata Evrop-
ske komisije za proširenje, uz tesnu saradnju
sa stručnjacima državnih i regionalnih admi-
nistrativnih tela zemalja članica i drugih orga-
na EU-a. Pored stručnjaka iz državnih i regio-
nalnih uprava, TAIEX angažuje i stručnjake iz
raznih udruženja i institucija iz poluprivatnog
sektora, a u određenim slučajevima i sa uni-
verzitetima i iz privatnog sektora. Na taj način,
korisnici usluga ovog programa imaju mogu-
ćnost da dobiju pomoć eksperata koji obavljaju
slične poslove na istom nivou javne uprave u

zemljama članicama, odnosno onih koji su specijalizirani za određena pitanja.

TAIEX deluje po principu odgovora na zahtev za tehničkom pomoći radi rešavanja konkretnog problema u zemlji u procesu pridruživanja EU-u. Pošto se utvrdi da je zahtev u skladu sa pretpostupnom strategijom za tu zemlju, kao i sa prioritetima utvrđenim nacionalnim programima za usvajanje prava EU-a (ili, kao u našem slučaju, na osnovu preporuka iz godišnjih izveštaja Evropske komisije), služba TAIEX-a u kratkom roku angažuje stručnjake sa bogatim iskustvom u oblasti u kojoj se problem javio. Trajanje misije stručnjaka u principu nije duže od dve nedelje, mada postoji mogućnost njenog produžavanja. Moguća odredišta uključuju sva mesta u okviru Evropske unije i zemalja u procesu pridruživanja EU-u.

TAIEX takođe organizuje i multilateralne radionice i radne grupe u Briselu, u zemljama članicama i zemljama u procesu pridruživanja EU-u, kao i bilateralne radionice u ovim potonjim. Postoji i mogućnost organizacije informativnih poseta Evropskoj uniji, Evropskoj komisiji i zemljama članicama, sa ciljem upoznavanja sa načinom primene prava EU-a. Ove studijske posete traju od dva do četiri dana, tokom kojih predstavnici zemalja u procesu pridruživanja EU-u mogu usvojiti iskustva i znanja institucija koje posećuju.

Osnovne namene programa TAIEX su: tehnička pomoć i savetovanje pri usklađivanju nacionalnih zakonodavstava sa pravom EU-a i pri izgradnji institucija; povećanje transparentnosti i obezbeđenje nesmetanog toka informacija između službenika zemalja u procesu pridruživanja EU-u i stručnjaka koji su u mogućnosti da im obezbede potrebnu tehničku pomoć; stvaranje baze podataka o raspoloživoj pomoći za svaku zemlju i postignutom napretku u usklađivanju zakonodavstva, na osnovu čega se obezbeđuje tačan uvid u stepen pravne usklađenosti ovih zemalja sa pravom EU-a, kao i u stepen razvijenosti institucija zaduženih za njihovu primenu.

Twinning program

Program Twinning (od engl. *twins* – blizanci, pa se ponegde prevodi i kao “bratimljenje”) je vid bliske saradnje jedne od država članica EU-

ZGRADA EVROPSKE KOMISIJE, BRISEL

a (ili kandidata za članstvo) sa državom u procesu pridruživanja EU-a. Takvom saradnjom predviđa se dugoročan boravak stručnjaka iz oblasti javne uprave države članice (ili kandidata za članstvo u EU-u) u odgovarajućoj ustanovi države partnera, sa prethodno jasno utvrđenim ciljem tog boravka.

Twinning programi ušli su u praksu prema mnogih kandidata za članstvo u EU još 1998. godine, pod uslovima koji su za te države propisani programom pomoći PHARE. Ovim programom države kandidati za članstvo u EU-u iz Srednje i Istočne Evrope dobili su finansijsku podršku za jačanje svojih upravnih kapaciteta. Od leta 2002. godine twinning je počeo da se primenjuje i u okviru CARDS programa finansijske pomoći EU-a državama Zapadnog Balkana. Prema novim pravilima utvrđenim na sastanku Evropskog saveta u Solunu juna 2003. godine, partner u ovom programu može, pored države članice, biti i država kandidat za članstvo u EU-u. Novo pravilo se, dakle, odnosi kako na deset zemalja koje ulaze u EU 1. maja ove godine, tako i na tri preostale države kandidate za članstvo (Bugarska, Rumunija i Turska).

Dosadašnja praksa ukazuje da su najbolji rezultati ostvareni kada su se države sporazumele da razmenjuju iskustva u nekoliko oblasti. Osnovni cilj ovog programa je da nakon njegovog okončanja država partner (recimo SCG), odnosno njena administracija bude osposobljena da samostalno funkcioniše po standardima Evropske unije. Oblasti na koje se primenjuje ovaj program su:

- reforma državne uprave;
- pravosuđe i unutrašnji poslovi (reforma tužilaštva, pogranične policije, migracionih politika);

- upravljanje javnim finansijama (poreski i carinski sistem, kontrola upravljanja javnim finansijama i javnim nabavkama);

- usklađivanje sa pravom EU-a, posebno u oblastima slobodnog protoka roba, usluga, kapitala i radne snage.

Osnovni principi projekta twinning su: država partner aktivno učestvuje u pripremi i izboru države članice (ili kandidatkinje za EU) koja će biti uključena u projekat bratimljenja; za uspešnost projekta neophodno je da država partner ispunji minimum prethodno utvrđenih ciljeva; potpisnici ugovora o donaciji preuzimaju odgovornost za postizanje rezultata, tj. da će projekat dovesti do unapređenja rada u državnoj upravi. Država partner mora biti u

stanju da samostalno obezbedi trajno funkcionisanje i finansiranje tako modernizovanog načina rada.

Ovi programi će, može se zaključiti, veoma pomoći reformi naše administracije na svim nivoima, što je jedan od bitnih uslova za modernizaciju i efikasnije funkcionisanje cele države.

Sa napredovanjem u procesu integracije u Evropsku uniju stiže i njena veća pomoć, kako stručna tako i finansijska. Naša zemlja u ovom trenutku nema formalno regulisane odnose sa EU-om (studija o izvodljivosti je još u fazi izrade, ne postoji sporazum o stabilizaciji i pridruživanju...), ali kako oni budu odmicali, tako će se povećavati materijalna podrška EU-a našoj zemlji, okrećući se od humanitarnih ka razvojnim projektima.

Sledeći budžetski period EU-a počinje 2007. i traje do 2013. godine. SCG bi trebalo da se izbori u tom budžetu za mesto u delu namenjenom proširenju, a ne spoljnim odnosima, kao do sada. To bi značilo kvalitativan pomak napred i jasan signal da će SCG stvarno postati članica EU-a u doglednom periodu, dok je finansijska dobrobit od ove promene više nego očigledna. Naravno, sve će zavisiti, pre svega, od političke stabilnosti u samoj Srbiji, jer sadašnjim tempom napretka može nam se desiti da potpišemo Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju nakon što pregovori o novom budžetu budu završeni, i da tako ipak ostane u oblasti spoljnih poslova EU-a. Pozitivna studija o izvodljivosti bila bi jak argument da SCG treba da se nađe u delu budžeta za proširenje.

Autor je stručni saradnik u Ministarstvu za ekonomske veze Srbije sa inostranstvom, Sektor za evropske integracije

Čovek sa vizijom

Priča o Konradu Adenaueru istovremeno je i svedočanstvo o oblikovanju posleratne Nemačke i stvaranju nove Evrope

Bilo je to vreme pobede i poraza, radosti i ogorčenja, ponosa i stida. Bilo je to vreme rađanja nove Evrope na krhotinama starih saveza i mladih prijateljstava među državama, narodima, partijama, političarima... Veliki rat je završen, počela je obnova i preraspodela moći. Nacionalni lideri su pred sobom sada imali drugačiji zadatak: da pomire dojučerašnje neprijatelje s bojnog polja i ponude im zajedničku viziju evropske budućnosti. Kako će ona izgledati?

Robert Šuman, Žan Mone, Vinston Čerčil, Luidži Einaudi, De Gol, De Gasperi, Konrad Adenauer... posle sloma nacizma videli su pred sobom snažnu Evropu, ujedinjenu u miru i ekonomskom napretku, i sredinom četrdesetih godina prošlog veka učinili prve korake da tu ideju i ostvare. Napor je bio dvostruki, jer je istovremeno trebalo obezbediti nacionalni konsenzus u sopstvenoj zemlji, i podršku u ostalima.

Posebno je osetljiva bila situacija u poraženoj i podeljenoj Nemačkoj. Ona je, doduše, ostala sa ove strane "gvozdene zaveze", u takozvanom "slobodnom svetu", ali time je bio rešen tek deo problema. Kako se postaviti prema SAD i SSSR? Koji ekonomski model odabrati? Kakav će partijski sistem omogućiti političku konsolidaciju zemlje?

Političar ispred pesnika

Konrad Adenauer, bivši gradonačelnih Kelna (koga su nacisti smenili i poslali u logor), kancelar SR Nemačke (od 1949. do 1963), osnivač i vođa nemačke Hrišćansko-demokratske stranke, opredelio se za takav razvoj zemlje koji će je ne samo ekonomski oporaviti i uvesti u "evrop-

sku porodicu naroda" već je učiniti jednim od stožera nove Evrope.

Zato, u stvari, i nije iznenađenje što je upravo ovaj smireni, misaoni čovek, sposobni državnik i tolerantni političar odan hrišćanstvu i "evropskoj ideji" na nedavnoj anketi među svojim zemljacima proglašen za "najvećeg Nemca" u istoriji. Po broju glasova koje su mu dali gledaoci nemačke državne televizije, Adenauer je popularnošću (doduše, najviše među Zapadnim Nemcima, dok su Istočni mahom birali Karla Marksa) nadmašio besmrtnike kao što su pesnik Johan Volfgang Gete, kompozitor Ludvig van Betoven, teolog Martin Luter i naučnik Albert Ajnštajn ili savremenike poput fudbalera Franca Bekenbauera i reli-vozača Mihaela Šumahera. Adolf Hitler se nije nalazio na listi stotinak ponuđenih imena.

Ujediniteljska evropska ideja

"Istorija sveta je zbir svega onoga što se moglo izbeći", rekao je jednom prilikom Konrad Adenauer. "I zaista, on se celog života trudio da njegova zemlja izbegne (nove) greške koje bi je skupo koštale, kao što je već bio slučaj

u prošlosti", kaže dr Bernard Lamers, direktor "Konrad Adenauer fondacije" u Beogradu.

"Naime, i u posleratnoj Nemačkoj, kao i u drugim zemljama pre i nakon Adenauerovog vremena (a verujem da se tu može ubrojati i Srbija posle Miloševića), iza 'mračnih perioda' sledili su vedriji dani obnove, pomirenja i izgradnje novog društva. Pojavile su se ozbiljne, odgovorne, dobronamerne ličnosti, političari koji su želeli da doprinesu napretku svoje zemlje. Nažalost, svaki od njih je imao sopstvenu ideju o tome kako da to ostvari, i nije bio spreman da razmotri i drugačije viđenje (podseća li vas to na nešto?).

Adenauer je, međutim, razumeo da treba naći zajednički jezik za te različite političke stavove. Shvatio je da bi bilo dobro okupiti građane oko nekoliko velikih, jakih partija, umesto dopustiti da budu rastrzani između mnoštva malih (kao što je bilo između dva svetska rata) jer bi se tako opet moglo dogoditi da se među njima najednom uzdigne ona najekstremnija. Naročito je bilo važno ne dopustiti da u takvoj političkoj konfiguraciji, sa teškim nasleđem izgubljenog rata i izgubljenog međunarodnog ugleda i pitanjem odgovornosti i krivice za nacističke zločine počinjene 'u ime nemačkog naroda', građani ostanu pasivni, ne želeći čak ni glasanjem da utiču na sudbinu svoje zemlje (sada ću se uzdržati od daljih poređenja)", primećuje dr Lamers.

Pomirenje i ujedinjenje

Konrad Adenauer se svesrdno zalagao za "evropsku ideju" i Nemačku u okrilju čvršće zajednice evropskih država, a protiv politike izolacionizma. Bio je inicijator nemačko-francuskog pomirenja, duboko verujući da je to "novo prijateljstvo" uslov za novu Evropu, koju je pre svega video kao političko, a ne kao vojno savezništvo. U jednom intervjuu on je rekao:

"Osnovno pitanje je Evropa. Ujedinjena Evropa bi predstavljala apsolutnu nužnost i bez sovjetske pretnje. Evropske nacionalne države još imaju svoju prošlost, ali nemaju nikakvu budućnost. To važi kako na političkom, tako i na ekonomskom, a naročito na socijalnom planu. Nijedna evropska zemlja sama za sebe i samo sopstvenim snagama ne može da garantuje narodu željeni standard."

Mnogi sunarodnici su mu zamerili da je, u ime tih ciljeva, odustao od zahteva za ujedinjenjem Nemačke. Ali, on je bio vizionar: predvideo je da će se Nemačka lakše ujediniti u ujedinjenoj Evropi. Zato je priča o Konradu Adenaueru i njegovom dobu istovremeno i svedočanstvo o oblikovanju posleratne Nemačke i stvaranju nove Evrope.

BeCEI

Srpski "najeвроpljani"

Evropska kuća Čukarica i Evropski pokret u Srbiji (EPUS) od 2000. godine dodeljuju plaketu *Najeвроpljanin* za uspešan rad usmeren ka bržoj i svestranijoj integraciji naše zemlje u Evropu. Dosadašnji dobitnici su Zoran Alimpić, predsednik SO Čukarica, Živan Saramandić, operski prvak, Predrag Koraksić Koraks, karikaturista (2000), Miroljub Labus, Nebojša Čović, Marija Bogdanović, rektor Beogradskog univerziteta (2001), Dragoljub Mićunović, Jovan Ćirilov, Božidar Đelić i Jelica Minić (2002), Zoran Đinđić (posthumno), Vladimir Gligorov, Goran Marković, reditelj i Jasmina Knežević, osnivač Belmedica (2003).

Još jedna nagrada koju dodeljuje EPUS u saradnji sa Međunarodnim evropskim pokretom je *Doprinos godine Evropi*. Prvi nosilac ovog prestižnog međunarodnog priznanja je Goran Svilanović kome je nagrada dodeljena 2002. godine, a 2003. godine dobitnik priznanja bio je Duško Lopandić, direktor Direkcije za EU u Ministarstvu spoljnih poslova SCG.

Vozi, Miško!

Dok se širom Evrope lokalne zajednice smanjuju približavajući se građanima, u Srbiji i dalje postoji "opštinski mastodont" nesposoban da odgovori na potrebe žitelja grada i sela. Primer Leskovca govori i o mnogim drugim ogromnim i loše organizovanim opštinama u Srbiji

Opština Leskovac, sa svojih 165.000 stanovnika, razmeštenih u 144 naseljena mesta, i teritorijom od 1025 kvadratnih kilometara, ima dimenzije oko tridesetak prosečnih zapadnoevropskih opština, ali ostvaruje i tridesetak puta manji ekonomski učinak od svojih pandana u Evropi. Primera radi: teritorijalnu organizaciju lokalne vlasti u Francuskoj čini 38.000 opština, od kojih 10.000 sa po 200 stanovnika, a 37.000 ima do 5000 stanovnika; Švajcarska ima oko 3100 opština; Grčka oko 2200; Slovenija 600, a sama predratna Srbija imala je više od 2200 opština.

Leskovački opštinski mastodont po veličini, a pigmej po iskazanom učinku, stvoren je daleke 1965. godine kao završni čin jednog procesa prinudnog objedinjavanja građanskih lokalnih entiteta. Grad Leskovac je, inače, imao svoju opštinu sa širokom autonomijom od dana oslobođenja od Turaka 1789. pa sve do 1945. godine, i u tom periodu je stekao epitet "Mali Mančester", ubrzano se oslobađajući orijentalnog nasleđa i izgrađujući evropski način života.

Kao deo novoformirane opštine Leskovac postao je, međutim, jedan od najnerazvijenijih gradova u zemlji.

U ime samoupravnog egalitarizma odbacena je viševjekovna tradicija i elementarno ljudsko pravo na različitost, a 24 stvarne lokalne zajednice strpane su u jedan jedini organizacioni kavez nazvan opština Leskovac, koji u neiz-

PIŠE:
SRĐAN DIMITRIJEVIĆ

menjenom obliku postoji i dan-danas.

U ime naređene uniformnosti ljudima su oduzeti njihovi lokalni identiteti, grad je ostao bez građana, a selo bez seljaka. Umesto lokalne samouprave građani su dobili lokalnu centralizaciju vlasti i opštinu kao generalštabnu kategoriju. Umesto efikasnog, korisnog, civilizacijskog sredstva, stvorena je institucija koja šteti, podjarmljuje, guši i blokira. Na mesto međusobno znanih i bliskih, odmerenih, radnih, odgovornih i samostalnih građana, stupili su na scenu međusobni tuđinci, političanti, skorojevići, matrapazi, javašlije i razni slični ljubitelji životnih prečica. Budući da je postalo vredno samo ono što je trenutni interes, stalno međusobno smenjivanje i svađa postali su nova trajna kategorija.

U tako stvorenom galimatijasu, grad Leskovac, kao "buržuska opasnost", stavljen je pod političko starateljstvo svog seoskog okruženja, čime je njegova sudbina zadugo zapečaćena. Predratni "Mali Mančester" i nekadašnji drugi industrijski centar u zemlji, razvojno je sasečen, budući prepušten sudbini monete za potkusurivanje okolnih političkih prolaznika. Državna politika sve to posmatra nezainteresovano, prevaljujući svesno teret finansiranja javnih potreba svih svojih stanovnika na grad Leskovac koji, sa udelom od 35 odsto u populaciji opštine, iz godine u godinu pokriva 85 odsto ukupnih opštinskih troškova! Da od toga ni selu nije moglo da bude bolje, to je bilo sasvim jasno i sasvim razumlji-

vo, zato što su od ovakve teritorijalne organizacije vlasti mogli da profitiraju samo interesi koristoljublja, a u tome nema mesta ni za selo ni za grad.

Lokalni političari već punih petnaest godina "intenzivno razmatraju" ovu problematiku. U poređenju sa njihovim učinkom, priča o advokatu koji je svoj radni vek proživeo odugovlačeći na svojoj jedinjoj parnici, zaista deluje kao zabava za vrtiće. Svaka nova generacija lokalnih političara koja dođe na vlast predstavlja staru rezultantu javnog zalaganja za opšte dobro i skrivenog saznanja da svaka organizaciona promena donosi i nove, prevremene izbore za njih, sa ishodom koji je unapred poznat.

U poslednje vreme među lokalnim političarima veoma je aktuelna ideja o pribavljanju statusa grada za čitavu opštinu. To što je 95 odsto teritorije postojeće opštine neurbano, što je i sam Leskovac toliko zanemario da u njemu zamena ulične šahte predstavlja razvojnu investiciju (što, opet, čini samu ideju o statusu grada smešnom i neozbiljnom)

sve to ne predstavlja nikakav argument u prilog realnosti. Po njima, između zahteva za kredit i zahteva za status grada, ne postoji nikakva principijelna razlika.

U međuvremenu, opština Leskovac i dalje ne predstavlja ono što inače jedna opština može i treba da predstavlja – svoju lokalnu zajednicu. Ali, zato predstavlja ono što nijedna opština niti može niti treba da bude – skupinu lokalnih, i to krajnje heterogenih zajednica: seoskih, gradskih i prigradskih, brdsko-planinskih i ravničarskih, onih sa i onih bez javne imovine, onih u nastajanju i onih u nestajanju... Na primeru opštine Leskovac postalo je moguće ono što je za sve druge nemoguće: da jedna opština kao institucionalno sredstvo opslužuje 24 lokalne zajednice. Što je isto kao kad bi se zahtevalo da 24 osobe istovremeno hodaju u jednim istim, doduše jako velikim, cipelama.

Zbog toga, a pre svega zbog interesa koristoljublja lokalne politike, lokalnih pognutih glava i nezainteresovane državne politike, upravljanje javnim poslovima u opštini Leskovac sve vreme neodoljivo podseća na vožnju onog čuvenog autobusa iz filma *Ko to tamo peva*, gde vozač sedi za upravljačem, konduktar dodaje gas, jedan od putnika koči, drugi daje migavac, treći gleda u saobraćajne znakove i tako dalje, i tako redom. Dok svi ostali koji se voze u tom autobusu predstavljaju ništa drugo do jednu unezverenu, dezorijentisanu i, iznad svega, isposvađanu skupinu. Vozi, Miško!

Autor je ekonomista i jedan od osnivača "Leskovačkog kruga"

Jedan plaća, drugi troši

Teret finansiranja svih 90 osnovnih škola na teritoriji opštine Leskovac direktno ili indirektno pada na stanovnike grada Leskovca, u kojem se nalazi svega osam ovih škola. Slično je i u svim drugim oblastima. O sredstvima za privatizaciju leskovačkih preduzeća koja pripadaju lokalnoj zajednici odlučuje okruženje koje predstavlja političku većinu. To isto odnosi se i na upravljanje poslovnim prostorom (15.000 kvadratnih metara) koji predstavlja zajedničku imovinu Leskovčana, a o kojoj opet odlučuje politička većina iz okruženja po svom nahođenju.

Prošle godine svaki stanovnik grada Leskovca izdvojiće za finansiranje javnih potreba opštine i republike između 65.000 i 70.000 dinara, dok će učešće stanovnika okruženja biti između 10.000 i 12.000 dinara. Na trošenje ovog novca svi će, u proseku, polagati isto pravo.

1. Decembar 2003.

16. decembar – Predstavnici ministarstava odbrane Grčke i SCG potpisali su tri bilateralne ugovora o saradnji u oblasti odbrane i bezbednosti.

17. decembar – Ministri spoljnih poslova Albanije i Crne Gore, Luan Hajdaraga i Dragiša Burzan, razmatrali su realizaciju zajedničkih infrastrukturnih i ekonomskih projekata.

18. decembar – Skupština Kosova usvojila je Zakon o saradnji sa Haškim tribunalom. – Narodna skupština Bugarske u načelu je podržala stacioniranje vojnih baza SAD u Bugarskoj.

– Hrvatska vlada produžila je do kraja januara 2004. bezvizni režim ulaska u zemlju za građane SCG.

19. decembar – Uticajna američka nevladina organizacija Freedom House prvi put je uvrstila SCG i neke druge balkanske države u kategoriju “slobodnih”. U najnovijem izveštaju u ovoj najvišoj kategoriji nalaze se još i Bugarska, Hrvatska, Grčka i Rumunija. “Delimično slobodnima” Freedom House smatra Albaniju, BiH, Makedoniju i Tursku.

23. decembar – Finska je ratifikovala hrvatski Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju sa EU (potpisan još 2001. godine), dok Velika Britanija, Holandija i Italija to još nisu učinile, zahtevajući bolju saradnju Hrvatske sa Haškim tribunalom.

– Savet ministara BiH odlučio je da suspenduje poljoprivredne proizvode iz bilateralnih ugovora o slobodnoj trgovini sa Hrvatskom i SCG. Rumunija i SCG potpisale su takav ugovor, kao poslednji planirani među balkanskim državama.

– Hrvatski Sabor izabrao je novu vladu na čelu sa premijerom Ivom Sanaderom (HDZ), koji je obećao intenziviranje evroatlantskih integracija Hrvatske.

25. decembar – Ministar odbrane Makedonije Vlado Bučkovski predviđa da će Makedonija postati članica NATO-a 2006. godine, napominjući da je važno da se to postigne pre nego što bude definisan status Kosova.

28. decembar – Na izborima za Narodnu skupštinu Republike Srbije, najveći broj glasova osvojila je Srpska radikalna stranka (SRS). Očekuje se da će partije tzv. demokratskog bloka (DSS, DS, G17, SPO–NS) koje će imati većinu u Skupštini, uspeti da formiraju novu vladu, u šta nade polažu i EU i SAD.

29. decembar – Posle šestomesečne krize, parlament Albanije popunio je dva nedostajuća mesta u vladi, a za ministra inostranih poslova izabran je Kastriot Islami. – Evropska komisija odlučila je da povećava pomoć Kosovu za dodatnih 16 miliona evra, tj. na ukupno 76 miliona evra u toku 2003.

30. decembar – Šef UNMIK-a Hari Holkeri preneo je na privremene kosovske političke institucije još ovlašćenja, čime je ovaj proces završen. Ova odluka oštro je kritikovana među kosovskim Srbima i od strane zvaničnog Beograda.

– Ministar spoljnih poslova BiH Mladen Ivanić očekuje da BiH bude primljena u Partnerstvo za mir u toku 2004. godine i da bi ova država, nastavljajući započete reforme u oblasti bezbednosti i odbrane, trebalo da ima malu profesionalnu vojsku od ukupno pet do šest hiljada vojnika iz oba entiteta.

Januar 2004.

2. januar – Irska je preuzela šestomesečno predsedavanje Evropskom unijom, a Bugarska jednogodišnje predsedavanje OEBS-om.

5. januar – Generalštab Vojske SCG najavio je reforme Vojske do 2010, koje će pored ostalog uključiti njenu reorganizaciju, modernizaciju i smanjenje, u skladu sa standardima NATO-a. Vojska planira

Predsednik SCG sa predsednikom Evropskog parlamenta: Svetozar Marović i Pat Koks u Strazburu

uništenje više stotina tenkova, topova i drugog vrsta naoružanja.

6. januar – Bivši holandski ministar spoljnih poslova Jap de Hop Shefer počeo je mandat novog generalnog sekretara NATO-a, navodeći kao prioritete dalju transformaciju i proširenje Severnoatlantskog saveza.

7. januar – Načelnik Generalštaba Vojske SCG Branko Krga izjavio je da veruje da će SCG biti primljena u Partnerstvo za mir na istanbulskom samitu NATO-a polovinom 2004.

8. januar – Zbog bolesti “plavi jezik” Evropska unija produžila je zabranu uvoza živih junadi iz SCG, uspostavljenu 2000. godine. Naši zvaničnici tvrde da u SCG trenutno nema registrovanih slučajeva ove bolesti.

9. januar – Rumunski premijer Adrian Nastase izjavio je da je njegova zemlja ponudila nekoliko lokacija za američke vojne baze koje bi trebalo preseliti iz Zapadne Evrope.

12. januar – Predsednik SCG Svetozar Marović govorio je u Evropskom parlamentu.

13. januar – Makedonski predsednik Boris Trajkovski najavio je u Portugalu da će Makedonija krajem februara zvanično zatražiti prijem u članstvo Evropske unije.

15. januar – Hrvatska vlada usvojila je nacionalni program integracije u EU.

20. januar – Evropska unija upozorila je uvoznike u zemljama članicama da pažljivo provere sertifikate o poreklu robe koja iz SCG ulazi na tržište EU-a, a ima preferencijalni tretman, jer vlasti SCG nisu u stanju da garantuju poreklo robe. EU je takođe odložila politički dijalog EU-a i SCG, zbog političke situacije u Srbiji, odnosno činjenice da još nije formirana vlada.

22. januar – Započeta je peta runda pregovora o Sporazumu o stabilizaciji i pridruživanju Albanije Evropskoj uniji.

Najvažniji “evropski poslovi” u 2004:

februar–mart: Evropski parlament raspravljaće o izveštajima Evropske komisije o kandidatima (Bugarskoj i Rumuniji), Turskoj i Zapadnom Balkanu.

mart–april: Predlaganje i izbor prvih komesara Evropske komisije iz država koje se pridružuju (samo za period maj–novembar 2004).

1. maj: Stupanjem na snagu Ugovora o pridruživanju, deset zemalja postaće nove članice EU.

10. jun: Izbori za Evropski parlament prvi put u 25 država Evropske unije.

1. juli: Holandija od Irske preuzima predsedavanje Evropskom unijom (do kraja godine).

20. juli: Evropski parlament bira novog predsednika Evropske komisije (stupa na dužnost u novembru 2004).

25–28. oktobar: Izbor nove Evropske komisije (novembar 2004–novembar 2009).

Stanovnici novih članica EU u proseku duplo siromašniji od stanovnika starih

Deset novih članica Evropske unije imaju u proseku 47 odsto dohotka po glavi u odnosu na prosek EU-a (izračunato prema kupovnoj moći). Kipar najmanje zaostaje – jednu četvrtinu, a Češka, Malta i Slovenija – jednu trećinu za prosekom Unije. Mađarska se nalazi nešto iznad polovine tog proseka, a ostali (Estonija, Letonija, Litvanija, Poljska i Slovačka) su ispod polovine. Među dosadašnjim članovima EU-kluba najviše je od proseka pobegao Luksemburg (skoro 90%), a za njom je Irska, čiji stanovnici imaju za četvrtinu veću kupovnu moć od EU-proseka. Danska, Holandija i Austrija su 10 odsto bolji od proseka, dok je veća grupa zemalja na nivou proseka: Belgija, Nemačka, Francuska, Italija, Finska, Švedska i Velika Britanija. Ispod proseka je petina od ukupnog broja sadašnjeg sastava Unije: Španija (-15%), te Grčka i Portugalija (-30%).

EU budžet – 100 milijardi evra

Evropski parlament je krajem decembra usvojio budžet Evropske unije za 2004. godinu, u iznosu od skoro 100 milijardi evra. Tačnije rečeno: 99,724 milijardi evra, što je samo 2,3 odsto više u odnosu na budžet iz prošle godine. Zato ga je Mihael Šrejer, komesar za budžet, i nazvao "istorijskim", jer se uspeo u tome da se troškovi Unije samo minimalno povećaju, pa je i sadašnji budžet na istorijski najnižem nivou u odnosu na druge ekonomske pokazatelje zemalja članica.

Ovo je važno, jer je postojala bojazan da će proširenje EU-a koštati mnogo više. Budžet za 2004. naime, mora, između ostalog, da pokrije troškove dodatnih 780 radnih mesta u Evropskoj komisiji, 286 u Saveću, 355 u Evropskom parlamentu... rezervisanih za predstavnike novih članica. Uporedo s tim, ove godine raste i tzv. pretpristupna pomoć kandidatima (Bugarskoj i Rumuniji) na ukupno 780 miliona evra, kao i Turskoj – na 250 miliona evra.

Zanimljivo je da će dobar deo troškova proširenja pokriti države koje nisu članice Evropske unije, već Evropskog ekonomskog prostora (u kojem su zajedno sa EU-članicama). Island, Lihtenštajn i Norveška su se prošle godine obavezale da će za ove potrebe svake godine izdvojiti zamašne sume, a samo je obaveza Norveške teška 205 miliona evra godišnje. Izdvajajući na taj način 137 evra, svaki stanovnik Norveške plaća mnogo više nego stanovnici većine zemalja članica Unije, u nekim slučajevima čak deset puta više!

Zemlja	Broj stanovnika /u milionima/	GDP po glavi u odnosu na prosek EU-15 /kupovna moć/
Belgija	10,397	107
Danska	5,398	113
Nemačka	82,545	100
Grčka	11,047	71
Španija	40,978	86
Francuska	59,896	105
Irska	4,025	125
Italija	57,482	98
Luksemburg	0,451	189
Holandija	16,258	111
Austrija	8,092	111
Portugalija	10,480	71
Evrozona	306,868	
Finska	5,220	102
Švedska	8,975	105
Velika Britanija	59,518	107
EU-15	380,759	100
Island	0,291	109
Lihtenštajn	0,034	
Norveška	4,576	136
Evropski ekonomski prostor (EU-15 + I,L,N)	385,659	
Švajcarska	7,377	114

Zemlje koje se pridružuju EU		
Češka	10,211	62
Estonija	1,351	40
Kipar	0,728	76
Letonija	2,319	35
Litvanija	3,447	39
Mađarska	10,115	53
Malta	0,400	69
Poljska	38,194	41
Slovenija	1,997	69
Slovačka	5,381	47

Kandidati za EU članstvo		
Bugarska	7,799	26
Rumunija	21,716	27

Pojmovnik EU i evropskih integracija

ISPA – Instrument strukturne pomoći pre pristupanja (*ISPA – Instrument for Structural Policies for Pre-Accession*), program je Evropske unije za obezbeđivanje finansijske podrške ekonomskom razvoju država kandidata u oblasti saobraćaja i ekologije. ISPA program pomaže u dostizanju standarda EU-a u oblasti ekologije i unapređenju postojeće i izgradnji novih saobraćajne mreže u državama kandidatima, kao i njihovo povezivanje sa Transevropskom mrežom (*Trans-European Networks – TENS*), u skladu sa prioritetima razvoja EU-a, poput Koridora 10. Ovaj program je po svojoj strukturi i načinu funkcionisanja komplementaran Strukturnim fondovima EU-a i jedan od ciljeva ISPA programa je da se države kandidati upoznaju sa procedurama koje važe za strukturne fondove. Programom ISPA finansira se do 75 odsto vrednosti projekta, a država kandidat snosi ostatak troškova. U budžetskom periodu 2000–2006. godine EU za potrebe ovog programa izdvaja 1,04 milijarde evra godišnje. Okvirna raspodela sredstava po državama kandidatima vrši se u zavisnosti od njihove veličine, BDP-a i broja stanovnika, tako da u ovom periodu Bugarska, na primer, dobija 8–12 odsto, a Mađarska 7–10 odsto sredstava ISPA fonda.

SAPARD – Podrška poljoprivredi i razvoju sela (*SAPARD – Support for Agriculture and Rural Development*), program je koji za unapređenje ovih oblasti Evropska unija nudi kandidatima za članstvo. Reč je, pre svega, o pomoći u rešavanju problema nastalih u procesu tranzicije sa starog na novi način proizvodnje, kao i problema u vezi sa približavanjem standardima EU-a u ovoj oblasti. SAPARD, takođe, pomaže i pri usvajanju zakonodavstva Unije u oblasti poljoprivrede. Glavni akcenat stavljen je na razvoj alternativnih ekonomskih aktivnosti, investiranje u poljoprivredna dobra, razvoj ekološki održivih načina proizvodnje i razvoj seoske infrastrukture. U ovu svrhu, EU iz svog budžeta za poljoprivredu izdvaja 540 miliona evra godišnje u periodu 2000–2006. Sredstva su među zemljama podeljena prema udelu stanovništva koje se bavi poljoprivredom, površini obradivog zemljišta i BDP-u.

Evropa na mreži

Pripremila: **BILJANA DAKIĆ**

Ovaj broj “Mreže” predstavlja programe pomoći koju Evropska unija pruža budućim članicama, od kojih će neki uskoro biti dostupni i zemljama Zapadnog Balkana, http://europa.eu.int/comm/external_relations/see/news/ipo3_1735.htm.

Program **PHARE**, <http://europa.eu.int/comm/enlargement/pas/phare/> jedan je od tri instrumenta (i to finansijski) “Strategije pristupanja EU-u”, usvojene 1994. godine, <http://europa.eu.int/comm/enlargement/pas/index.htm>. Otvoren za deset zemalja kandidata iz Centralne Evrope, ovaj složeni sistem različitih vrsta programa ima dva osnovna cilja – izgradnju institucija i harmonizaciju zakonodavstva, kao i jačanje ekonomske i socijalne kohezije. Kao dugoročni instrument za ostvarenje prvog cilja razvijen je program **Twinning**, <http://europa.eu.int/comm/enlargement/pas/twinning/> – saradnja administracija i agencija iz zemalja kandidata sa onima iz zemalja članica EU-a. Na kratkoročne potrebe korišćenja EU ekspertize u procesu harmonizacije zakonodavstva sa *acquis-om* odgovara **TAIEX** (Kancelarija za razmenu informacija o tehničkoj pomoći), <http://taiex.be>. Programu PHARE, koji se i sam vremenom menjao, **Agendum 2000**, http://europa.eu.int/comm/agenda2000/index_en.htm, dodata su još dva finansijska instrumenta pomoći. **ISPA** (Instrument za strukturne politike u procesu pridruživanja), <http://europa.eu.int/comm/enlargement/pas/ispa.htm>, podržava infrastrukturne projekte u oblasti životne sredine i saobraćaja, sa godišnjim budžetom od milijardu evra. **SAPARD**, <http://europa.eu.int/comm/enlargement/pas/sapard.htm>, sa dvostruko manje sredstava pomaže strukturne promene u oblasti poljoprivrede i razvoja sela, kao i prilagođavanje “Zajedničkoj poljoprivrednoj politici EU-a”. Treća faza obrazovnog programa **TEMPUS**, <http://www.etf.eu.int/tempus.nsf>, obuhvata zemlje iz programa pomoći **TACIS** (Istočna Evropa i Centralna Azija), **CARDS** (Zapadni Balkan) i **MEDA** (Sredozemni region), http://europa.eu.int/comm/external_relations/.

Autorka je direktor razvoja Beogradskog fonda za političku izuzetnost (BFPE)

Beogradski centar za evropske integracije (BeCEI) okuplja domaće i strane stručnjake koji se bave istraživanjima, obrazovanjem i izdavaštvom u oblasti političkih, bezbednosnih i ekonomskih reformi, neophodnih za evropske integracije naše zemlje.

info@becei.org, www.becei.org

Kontakt: dr Jovan Teokarević, direktor

Центар за развој Србије
Center for Development of Serbia

Centar za razvoj Srbije (CRS) ima za cilj demokratski, ekonomski i kulturni napredak Srbije. Kroz različite programe Centar promovise demokratske vrednosti, izgradnju i jačanje institucija demokratskog društva, unapređenje zaštite ljudskih prava i razvoj tržišne privrede i preduzetništva.

crs@eunet.yu, www.razvojsrbije.org.yu

Kontakt: Lazar Marićević,
predsednik Upravnog odbora

Pax Christi Holandija je deo međunarodnog mirovnog pokreta *Pax Christi International*, sa sedištem u Briselu. Zalaže se za dijalog i rešavanje konflikata, ljudska prava i demokratiju. Program u Srbiji i Crnoj Gori usmeren je na podršku projektima civilnog društva i približavanje Evropskoj uniji.

roos@paxchristi.nl, www.paxchristi.nl

Kontakt: Karel Ros, menadžer programa za Jugoistočnu Evropu

Mesečnik “Evropski forum” je redovni dodatak nedeljnika “Vreme”, a zajedničko je izdanje tri nevladine organizacije:

Beogradskog centra za evropske integracije, Pax Christi Holandija i Centra za razvoj Srbije.

Urednici: Aleksandra Mijalković i dr Jovan Teokarević

Adresa: Narodnog fronta 68/I, 11000 Beograd, Srbija i Crna Gora

Tel/fax: 011-2646-025, **e-mail:** info@evropskiforum.net, www.evropskiforum.net

Ovaj broj je objavljen uz finansijsku pomoć Pax Christi Holandija

Oblikovanje i slog: Grafički Centar Vreme, **Štampa:** Rotografika, Subotica